

Mater Lithvaniae, ora pro nobis!

LITWA

głos monarchisty

№. XXII (22)

MIESIAC MAJ AD MMVI (2008)

GAZETA ZASNAWANA AD MCMVIII (1908)

ADNOŪLENA AD MCMVC (1995)

DA 100-LEĆCIA GAZETY "LITWA"

Krynicy myśli litoŭskaj

Mywiadziem swoj radawod ad litoŭskaj gazety "Litwa", szto wycho-
dziła pa polsku ad 1908 pa 1911 rr. U hetym roku abychodzim
100-letni jubileusz zasnawańnia gazety "Litwa", czamu buduć pryświe-
czany szerah artykułaŭ z pierszaŭzoru, ad jakoha liczym swajo istna-
wańnie. Niahledziaczy na zusim roznu sytuacuju ciapieraszniaha czasu
i minuŭszczyzny, da siońnia my możam znajści szmat supolnaha pamiz
"Litwoj" taho czasu i siońniaszniaj. Dla paćwiardźeńnia prywiadziem
słowy kn. Stanisława Radziwiła z N 13(19) "Litwu" ad 1909 roku, jaki
ŭ swaim "Prykładzie dla ziamianstwa, hodnym dzieła naśledwańnia"
haworyć "...nasza doktryna - heta dabro naszaj Ajczyzny Litwy i Bie-
łajrusi, nasza doktryna - heta przyznańnie jazykoŭ i praŭ nacyjonal-
nych karenaha naszaha nasielnictwa Litwinaŭ i Biełarusinaŭ, nasza
"doktryna" - heta przyznańnie dla nas, karennych abywateleŭ Litwy
i Biełajrusi, prynależnych praŭ naszaha jazyka i naszaj religii".

Praz 84 hady u adnoŭlenaj "Litwie" N 1 ad 28 lutaha 1995 roku,
u redakcyjnym zwarocie czytajem: "A adzinaj idejaj, zdolnaj abjad-
naci znacznu czastku naszaha szmatkonfesyjnaha dy razdroblenaha
pa politycznych pierakanańniach narodu, moža stać, na nasz poh-
ład, tolki Dziaržaŭna idea. Dzieła raspracowki adnaho z pohladaŭ
na jaje realizacuju i było zadumana wydańnie "Litwa". Czamu
mienawita "Litwa"? Tamu szto my pierakananja: pakul naszaj
spradawieczny nazowy nia zojmuć swajo miesca, pakul żychary
siońniaszniaje Respubliki Biełaruś nie ŭświadomiać, szto ŭ ich
žyłach ciacze kroŭ prodkaŭ - Litwinaŭ - da taho czasu nie mahczyma wie-
szć surjoznu razmowu pra abduwomu Dziaržaŭwy. Karystańnie nazowami, jakija nawiazany nam
zachopnikami jest praciacham duchoŭnaha rabstwa i maŭkliwaju zhodaju na dalejszu okupacuju."

Pierszym artykułam, jaki źmiaszczajema jest toj, u jakim haworyć sia, szto Litwinam, jakija haworać
naszaj mowaj patrebnae asobnae wydańnie. Praz sto hod, ad taje prošby Pan Boh paczuŭ hołas swajho
słuihi ks. Jana Żylińskaha, i nareszcie majema gazetu "Litwa" u hetaj mowie, ab jako prasiŭ ksiondz.

A.J. STRALCOŪ-KARWACKI

REDAKCJA

ZA LITWU!

Aposznim czasam "litwiński" temat
nabyŭ aktualnaść u intelektualnych
grupoŭkach świadomych Biełarusau.
Faktyczna niwodny z aposznich numeroŭ
znanaha czasopisa Arche nie adbywaje sia
bez zhadki ab Litwinach, za szto my szczy-
ra ŭdziacznyja. Dzieła prykładu prywiadu
niekatory ŷ ich: numer 10/2007: "Polemiczny
projekcyi Wialikaha Kniastwa Litoŭskaha"
(A.Bieły, W.Nasiewicz, Z.Zinkevičius,
A.Baciukoŭ); numer 12/2007 "Doŭha śmierć
slawiańskaj Litwy" (A.Bieły, A.Baciukoŭ).

U toj ŷa czas my musim razhledzić usiu
hetu tendencuju z chałodnym rozumam, bez
upadańnia ŭ euforyju. Piersz za ŭsio treba
adznaczyć adczuwańnie peŭnaj wyczarpana-
ści "biełaruskaj tematyki". Niecikawa czytaci
pra wyrwany z kontekstu losy świadomych,
jakija dziejniczali ŭ mory nieświadomych, i ŭ
tym mory adbywali sia peŭny inszy padziei,
jakija biełarуска dumka nie zakranaje. Na tle
hetaha adczuwańnia zwarot da litwińskaha

praciach na s.3

DA 100-LÉCZIA GAZETY "LITWA"

I LITWINAM, szto haworać pa biełar- rusku treba mieć asob- naje wydańnie

*Pad hetaj nazwaj u N 48 „Viltis”-a
źmieszczany artykuł ksiandza Jana
Żylińskaha z Ameryki, jaki kidaje nowu
dumku, katoru my niżej padajema cał-
kam.*

Tolki zaraz udaoła się mnie su-
streć się z pierszymi numera-
mi „Litwu”. Wyhlad i źmiest
robiac pryjemnaje ũraźańnie. Widawoczná
gazecie nie brakuje ani materyjałaŭ, ani
korespondentaŭ. Moża i nie budzie brakawaci
czytaczoŭ. „Litwa” wychodzić raz na dwa
tydni. Majma nadzieju, szto nazapasiuszy siŭ
piaroidzie na sztotydniovy rytym.

Jest szmat Litwinaŭ, jakija, czasam nie zy swa-
joj winy, pa litoŭsku nie ũmiejuczy, haworać
pa polsku. Szmat adnak z ich pawodle ducha,
hetak jak i my ũjaŭlajucy się Litwinami i cho-
czucy imi być. U „Litwie” jany majuc przyhoży
i karyсны organ.

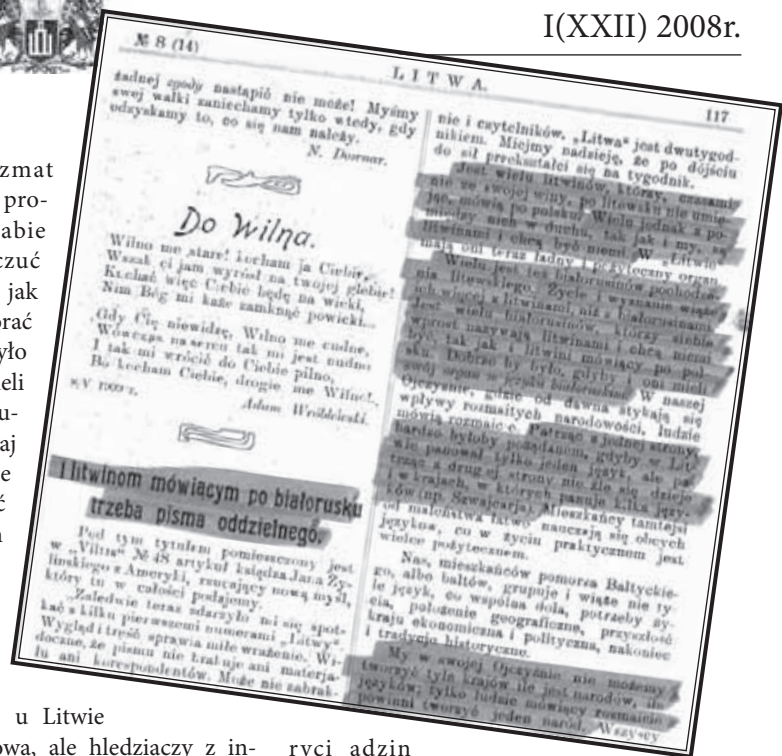
Szmat jest taksama Biełarusau litoŭskaha
pachodźańnia. Źycio i wierawyznańnie
źwiazwaje ich bolsz z Litwinami, czym z Bie-

łarusami. Jest szmat
Biełarusau, jakija pro-
sta nazywajucy się
Litwinami i choczczy
imi być, hetak ũa, jak
Litwiny, szto haworać
pa polsku. Dobra było
b, kali b i jany mieli
swoj organ u biełaru-
skim jazyku. U naszaj
Ajczynie, dzie
zdaŭna sutykajucy
się ũpływy roznych
nacyjonałnaściau,
ludzi haworać
pa roznamu.
Hledziaczny z ad-
naho boku, było

b pažadany, kab u Litwie
panawała adna mowa, ale hledziaczny z in-
szaha boku niakiepska dziei się ũ krainach,
dzie panujucy niekalki mowaŭ (naprykład
Szwajcaryja). Tamtejszym ũycharam z maleń-
stwa prosta nawuczyci się zamieźnych mowaŭ,
szto ũ praktycznym ũyci wielmi pažadana.

Nas, ũycharoŭ Bałckaha Pamorja, albo bałtaŭ,
grupuje i ũwiazwaje nia stolki mowa, kolki
supolna dola, patreby ũycia, geograficzna
stanowiszczá, polityczna i ekonomiczna bu-
duczynia kraju, ureszcie historyczny tradycyi.

My ũ swajoj Ajczynie nia moźam stwaraci stol-
ki krain, kolki suć narodaŭ, kolki mowaŭ; tolki
ludzi, szto haworać pa roznamu pawinny stwa-

ryci adzin

Narod. Usie Litwiny, szto
haworać pa biełarusku heta katoliki. Źywucy
jany ũ gubernii Wileńskaj, czastcy Mieńskaj
i Hrodzieńskaj. Wyznawana imi katolicka wie-
ra pakazwaje, szto jany pryniali chryścijanstwa
razam z inszymi Litwinami, i sławianizawali
się tolki ũ paźniejszy peryjod. Szmat z naszych
ksiandzoŭ wileńskaj i mahyleŭskaj dyjecezyi
ũmieje rozmaŭlaci pa biełarusku. Jak ũa było
b dobra i karyсны, kali b jany paczali wydawaci
organ litoŭski ũ biełaruskaj mowie.

*pawodle: "Litwa"/ miesięcznik illustrowany
litewski w języku polskim/ 8 (14), 1909 r.*

AKTUALII

1000-letni JUBILEJUSZ LITWY

*Na paczatku 2008 r. u Mieńsku-
Litoŭskim adbyła się waźna padzieja,
a mienawita zasnawańnie Hramadzka
Orgkomitetu Adznaczeńnia 1000-let-
niaha Jubilejusz nazwy Litwa. Jak
wiadoma nazwa "Litua" pierszy raz była
zhadana ũ Kwedlinburskim letapisie
ũ 1009 r., u katorym ũmieszczala się pa-
wiadamleńnie ab losie katolickaha mesy-
janaryjusza św. Brunona, jaki byŭ zabity
na miaży "Litwy i Rusi".*

Jak wiadoma padobny komitet, tolki na
dziaźaŭnym uzroŭni ũžo ad 5 let isnuje
ũ Litoŭskaj Respublicy. Utwareńnie komi-
tetu dzieła dziejańści na terytoryi Respubliki
Biełaruś jest sprawaj wielmi waźnaj, bo dawo-
dzić ideowaje i duchowaje adzinstwa ziemiaŭ
byłoha WKL. Rupnaść ab naszu supolnu
spadczyny - heta nasz światy abawiazak.
Starszyniom orgkomitetu abraný profesor
Anatol Hryckiewicz, namieśnikami starszyni
stali pp. Mikoła Kupawa, Alaksiej Maraczkin
i Alaksandar Stralcoŭ-Karwacki.

U ciahu niadaŭnich pasiadzeńniaŭ czalcy ko-

mitetu abmierkawali mahczymy mierapry-
jemstwy i ahulny plan dziejańniaŭ. Siarod
zaplanawanych mierapryjemstwaŭ jest pamiz
inszym:

- pastaŭleńnie pamiatnych znakaŭ, pryświe-
czanych Jubilejuszaj;
- konkurs mastackich tworaŭ i prawiadzień-
nie wystaŭaj;
- prawiadzieńnie nawukowaj konferencyi
wiasnoj 2009 r.;
- wypusk pasztowych znaczkau, pasztowak
i inszaj produkcyi, ũwiazanej z jubilejuszam;
- udzieł u Nawahradzkim siaredniawiecznym
feście ũ lipieni 2009 r.;
- udzieł u ahulnalitoŭskich ũwiatkawańniach
u Wilni, u lipieni 2009 r.;

- organizacyja uruczystaha zaklucznaha kon-
certu ũ wieraśni 2009 r.

Profesor Anatol Hryckiewicz zaznaczyŭ:
"Niekatory liczac historycznu nazwu "Litwa"
tojesnaj nazwie "Biełaruś", liczu, szto heta
niaprawilna jak z historyczna, hetak i z dy-
plomatycznaha punktu hledzańnia. Ureszcie
litoŭskija i biełaruskija historyki ũ mieźach
nawukowych konferencyj, szto prawodzili się
na paczatku 90-ch let XX st. pahadzili się
nazywaci WKL litoŭska-biełaruskaj, albo bieł-
aruska-litoŭskaj dziaźawaj".

My taksama liczym dumku profesara
A.Hryckiewicza słusznej. Sapaŭdy nia czas
uzhadwaci stary spreczki, tady kali treba pra-
cawać. Tym bolsz, szto peryjod plonnaj, su-
polnaj pracy ũsich etnicznych grupaŭ u mie-
źach WKL znaczna bolsz praciahły, czym
peryjod konfliktu. A dla siońniaszniaha na-
sielnictwa Respubliki Biełaruś pierawaźnaje
znaczeńnie maje nie wyjaśnieńnie adnosinaŭ
z susiedziami i siabrami, ale wiartańnie da
swajoj ahulnalitoŭskaj spadczyny. Dzieła hetaj
wysokaj mety i byŭ utworany orgkomitet.
I tak nam dapamaży Boh!

A.J. STRALCOŭ-KARWACKI

PADZIEI

PREZENTACYJA KNIHI "REWOLUCYJA I KONTRREWOLUCYJA"

28 sakawika 2008 r. upierszyniu na terytorii byloha ZSSR (Mieńsk, Respublika Bielaruś) adbyła sia prezentacyja knihi wiadomaha katolickaha filozafa i aktywista Dr. Plinio Correa de Oliveira'y "Rewolucyja i Kontrrewolucyja".

Prezentacyja była organizawana ũ siazdzibie Bielaruskaha Narodnaha Frontu redakcyjaj gazety "Litwa".

Wioũ prezentacyju redaktor pamiunionaha wydańnia, pierakładczy knihi - Alaksandar Stralcoŭ-Karwacki.

za 5 mln. podpisaŭ u padtrymku niezaleźnaści Litoŭskaj Respubliki ũ 1990 roku. Hety podpisy byli pieradany ũ formie mikrofilmaŭ Michału Harbaczowu i Witaŭtu Landsbergu. Da hetaha momentu ta akcyja źjaŭlaje sia najbolszaj akcyjaj pa zbory podpisaŭ

REWOLUCYJA I KONTRREWOLUCYJA

Na prezentacyi i prysutniczała kala 20 asobaŭ, siarod jakich byŭ zaŭważany namieśnik starszyni partyi BNF - w.p. Aleksy Janukiewicz. Prezentacyja knihi była dadatkowa azdoblena bijograficznym filmam ab dziejności dr. Plinijo. autor knihi wiadomy taksama zasnaŭniem najbolsz dziejsnaj antykomunistycznej sietki organizacyj Łacińskaj Ameryki i Europy pad ahulnaj nazwaj "Tradycyja, siamja, ułasność", pa angielsku - TFP (Tradition, Family, Property). Asabliwu ũwahu prysutnych wyklikaŭ fakt zboru atkwyistami TFP bolsz

i zaniesiena ũ knihu rekordaŭ Guinnessa.

Asnoŭnaj idejaj knihi dr.Plinio źjaŭlaje sia apisańnie rewolucyjnaha procesu, historycznymi etapami jakoha źjaŭlajuć sia:

I. protestancki

II. Francuska Rewolucyja

III. komunistyczny

IV. antymoralny (seksualna rewolucyja)

A. Stralcoŭ-Karwacki daŭ acenku siońniašnim politycznym siłam Bielarusi zhodna z koncepcyjaj dr.Plinio. Było adznaczana, szto "Pan Boh maje z Bielaruśiaj wialiki problem, pakolki nia moźa spryjaci ani tym, szto ũ joj uładu majuć, ani tym, jakija jaje chozczuć zda-być". Problem palahaje na tym, szto ũ naszym kraiu zmahajuć sia pamież saboj dźwie rewolucyjny siły III-j i IV-j rewolucyjaŭ. Ułada reprezentuje treci - komunistyczny etap rewolucyi, a opozycyja jaje bolsz "progresyŭnu" formu - czacwiertu rewolucyju.

Sustrecza pakazała, szto znaczna czastka szarahowych czalcoŭ opozycyi zaraźana elementami treciej rewolucyi, szto prajaŭlaje sia ũ socyalnych stereotypach, nianawiści da ziemleŭłaśnikaŭ i szlachty, uchwałeńnie wynikaŭ kastrycznickaha pierawarotu 1917 r., jaki wyklikaŭ konfiskacyju majontkaŭ litwińskaj szlachty. Mnohija ũdzielniki wyrazili pohlad ab niemahczymaści restytucyi ũ naszym kraiu. Na szczaście mnohija ũsio ũ wystupilili za restytucyju.

Pawodle A. Stralcowa-Karwackaha adzinym wyjściem dla opozycyi było b nawiartańnie na praŭdziwu katolicku wieru, jaka adzina jest kontrrewolucyjnaj, i jaje adzinu Pan Boh moźa padtrymać.

ANDREJ KRYŻOWIEC

REDAKCYJA

ZA LITWU!

praciah z s.1

tematu ci temu prysutności WKŁ u siońniašnij bielaruskaj ũwiadomaści źjaŭlaje sia swajho rodu wychadam z tupika, kali ũwaha źwiartaje sia na źjawiszczu, chacia i nia całkam bielaruskaje, ale rodnasnjaje geograficzna. Pry hetym bielaruskich naziralnikaŭ szokawaŭ toj fakt, szto akazwaje sia ũ hetaj litwińskaj prastory adbywajuć sia niejkija padziei, niejkaje raźwićcio, szto "pacyjent chutcej żywy, czym miortwy". Ale najbolszy szok wyjaŭlaje sia wa ũświedamleńni faktu, szto Litwiny i litwiństwa siońnia nia tojesny Bielarusam i bielaruskaści.

Szto ũ Litwiny pawinny wyciahnuci z wyszejskazanaha. Pierszaje: treba akreślić, szto my sami rozumiejema pad litwiństwam i kim my siabie ũświedamlajem. Dla nas litwiństwa heta adczućcio i ũświedamleńnie pierajemności ad politycznych kołaŭ WKŁ (szlachty, duchawieństwa, miaszczanaŭ) u siońniašnim czasie. Pakolki my nia moźam u hety moment

dumaci ab politycznym adradzeńni naszaj Ajczyny, my moźam dumaci jak spadkajemcy ab zachawańni usiemaźliwaj duchowaj i materyjalnaj spadczyny, a taksama ab pieratrywańni naszaj ideji da lepszych czasow, kali jana z Boźaj woli takaje politycznjaje ũwasableńnie znajści zmoźa.

Druhoje: my suzirajema daŭhaletni idejny kryzys bielaruskaści, na jaki było lakarstwa ũ wyhladzie zwarotu da litwińskaj ideji, szto było prademonstrawana niekatorymi liderami Bielaruskaha ruchu na paczatku 90-ch let XX st. Mienawita tady lozungi ab naszaj daŭczanaści da spadczyny WKŁ, u tym liku i religijnaj (katolicyzm, Unija) zmobilizawala Litwinaŭ na padtrymku ũsiebielaruskaha ruchu. Naźal ũ ciaham czasu wiaduczcy bielaruskija dziejaczcy wiarnuli sia da tradycyjnaha ũžo da ich prasaŭleńnia ista bielaruskich "tolerancyi", "cichamirności", "sialańskaści" i r. d., u czym jany nie adroźniwajuć sia ad sučasnych im reprezentantaŭ ułady Respubliki Bielaruś. Karotka spyniajuczcy sia na tym, czamu tak adbyło sia mahu prywieści adzin wielmi waźny argument: z pryczyny cywilizacyjnej czuźaści. Mienawita cywilizacyjna "czuźyna" litwińskaj ideji nie dazwolila bolszaści bielaruskich dziejaczow jaje ũspryniaci

całkam i zrabic swajoj wiaduczaj idejaj. Tolki tyja, jakija wyrašli, jak naprykjad wiadomy Zianon Paźniak, na gruniecie łacińskaj cywilizacyi byli zdolny hetu ideju zrazumieć i pryniac, szto i ũwiedzczyć ab ich niepasrednej litwińskaści.

Z prywiedzenaha razwaźańnia dla Litwinaŭ wynikajuć nastupny wysnowy. Pa pierszaje, my musim skarystaci z kryzysu ũ bielaruskim ruchu, i zaniaci tu idejnu pustku, jaka ũ im zapanawala. Pa druhoje, my pawinny zrazumieć, szto zaraz paniaćci Litwin i Bielarus nia suć tojesnymi. Bielarusu staci Litwinam moźna, ale tolki pašla energicznaj pracy nad saboj, usprymajuczcy ũwieś darobak łacińskaj cywilizacyi, a nia niejku jaje wyrwanu z kontekstu czastku, jak heta nieadnakroć robiac ũwiadomy Bielarusy, kombinujuczcy swajo minułaje, jak im sia chocz. Pryniaci usiu naszu elitu, ũ jaje katolickaściu, jaje łacińskaściu, jaje kulturowaj polskaściu. Liczyci naszymi poetami nia tolki Adama Mickiewicza i Frańciszka Bahuszewicza, ale taksama Wincenta Pola i Henryka Sieńkiewicza, tolki tady my zmoźam zrazumieć idejny stan naszych papiarednikaŭ - litoŭskaj elity XIX - XX st.

ALAKSANDAR J. STRALCOŭ-KARWACKI

PRAJAWY CYWILIZACYI

Czasam procesy ũ mieżach politycznych subjektu Kraju dajuc adbitak starych praŭdaŭ. Hetak i XI Źjezd najstarejszaj opozycyjnaj partyi - Partyi BNF, jaki adbyŭ sia na paczatk ũ sŕieźnia 2007 r., dawioŭ, szto ũlada ũ monarchicznaj systemie nie nadaje sia masami, ale biarec sia autorytetam ũladara, i nawet kali jon - ũladar hetaha nie przyznaje, to my wierym, szto z Bożaj woli.

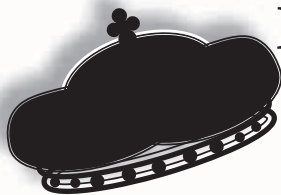
Bo jak jaszczepatŭmaczyć, wychad na scenu, u haŕoŭnaj roli - czaŕawieka, jaki starszyniom partyi da ũjezd byci nie chacieŭ, kali ũžo razważała sia mahczymaść prawidzieńnia paŭtornaha haŕasawańnia z papiarednimi kandydaturami - pp. W.Wiaczorkam i A.Michalewiczam, szto adnaznaczna wiaŕo ũ szcze ŕlapiejszy zawuŕak, tut cudam wyrynuła postać, jaka swaim nieaspiecznym autorytetam ũniała ũsie pytańni i zachawała organizacyju ad raskoŭ.

Mnie ciazka ũiawić, szto mohuc skazaci u adkaz prychilniki arytmetycznych schemataŭ "pradstaŭniczaj demokracji"... Jany ũ swajoj bolszaści nia mohuc sensoŭna wytŭmaczyci taho, szto zdaryŕa sia i pakidajuc heta bez komentarŭ.

Na naszu dumku zrazumieć mechanizm pieradacy ũlady ũ danym wypadku moźna tolki z punktu hledźańnia teologicznaha - z punktu hledźańnia czaŕawieka, jaki weryc u Boha i Jaho ũsiemahutnu Wolu. Bo ci ŕz nia heta Wola napaczatku nie daŕa pieramohi aniwodnamu z pretendentaŭ? Mienawita nie daŕa nikomu, chacia arytmetyczna taki wynik - kali niwodzin z pretendentaŭ nie nabiraje absalutnaj bolszaści haŕasoŭ - ŕżaŭlaje sia najmiesz wierahodnym. Mnohija na heta skaźuc: "Nu, znaczyć siŕy byli roŭnyja, pretendenci roŭna starali sia i nia zdoleli zdabyci dla siebie bolszaści". Tut wiernik nia moźa iści za naiŭnaściu tak zwanych "suczasnych ludziej". Jaka praca, jakija pierakanańni?! Kali wiadoma, szto niekatory delegaty, syjszli pierad druhim turam pierszaha haŕasawańnia, kali wiadoma, szto niekatoryja, jakija zdawaŕa sia pawinny byli haŕasawaci za adnaho, kidali biuleteŭn u skryniu z inszym proźwiszczam. Znaczyć nia praca pretendentaŭ wyraszaŕa, ale wyraszaŭ los, jak nazywajuc Bożu Wolu ludzi niawierujucyja.

I tut, u krytycznaj sytuacji, kali organizacyi pahrazaŭ raskoŭ i delegalizacyja, znajszoŭ sia Czaŕawiek, znajszoŭ sia sapraŭdy Dzierźaŕnik u najszyrejszym znaczeńni hetaha ŕlowa, nie padparadkawany wuzkapartyjnym interesam swaich za prychilnikaŭ, jaki zrabiŭ uczynak - samawyluczycyŭ sia na pasadu starszyni. Maŕa taho, szto samawyluczycyŭ sia, dyk i byŭ zaniesieny ũ ŕpis dla haŕasawańnia jak

WIALIKI KNIAŹ BNFu

bezalternatyŭny kandydat, i padtrymany ũ haŕasawańni praz 90% delegataŭ! Kaniec demokracji! Ja adkaźu - "I dziakuj Bohu!" Bo z hetaj "ŭladaj abstraktnaha narodu" naszy polityczny siŕy degradujuć z kosmicznaj chutkaściu. I szto cikawa, jak ũladny elity, tak i elity opozycyi. Adny stwarajuc pseudolegitymizacyju, zakidwajucy ũ skryni miljony niesapraŭdnych biuleteniaŭ, organizujucy pseudawolewyjaŭleńnie ũ "narodnych referendumach". Druhija biaskonca paklikajuc sia na pradstaŭnictwa tych ci inszych grup taho ŕz "narodu", zamiest taho, kab rupliwa pracawać na „Niwie Adradźeńnia”. Moźa, jana, ta Niwa tamu i zalahŕa, szto na joj ũžo daŭna nichto nie pracuje?

Ale dziakawać Bohu mechanizm monarchicznaha pieraniaćcia ũlady irźa nia ŕjeŕa. Chaj sabie jon prajawiŭ sia i ũ mieżach adnoj asobna ũziataj organizacyi. Usio adno, heta daje nadzieju. Nadzieju na toje, szto nasz Kraj jaszczepie prajhrany, szto nasz ũladar jaszczepie wiernie sia. Wiernie sia tak, jak wiarnuŭ sia na Tron starszyni partyi pan Lawon Barszczeŭski. Dziakuj Wam Panie Lawonie za toje, szto Wy paćwierdzili zdolnaść adnaho Czaŕawieka pieramahcy "masy" i "grupoŭki", dziakujema za heta Panu Bohu! ŕywie Litwa!

JAN BURY

MONARCHICZNY ŕJEZD

Cikawaje ŕjawiszczma miela miejsca padczas aposzniaha ŕjezdu najwialikszej opozycyjnaj politycznaj partyi - Bielaruskaha Narodnaha Frontu, jaki adbyŭ sia na paczatk ũ sŕieźnia 2007 r. Ab inszych aspektach unutrypartyjnaj kankurencyi nia raz pisala sia na staronkach roźnych wydańniaŭ, dla nas ŕz najbolsz waźnym jest aspekt monarchiczny, jaki na hetym ŕjeździe wyrazna prajawiŭ sia. Idzie naturalna nie ab tym, szto BNF raptam staŭ monarchicznaj partyjaj, ale ab mechanizmie pieradacy ũlady.

Pierad ŕjezdam aź try asoby wykazali zadańnie zmahaci sia za maźliwaść kirawaci hetaj partyjaj. Ich proźwiszczy nam wiadomyja: panowie Wiaczorka, Iwaszkiewicz i Michalewicz. Paŕla pierszaha turu haŕasawańnia pry wybarach starszyni partyi niwodzin z nazwanych kandydataŭ bolszaści haŕasoŭ nie sabraŭ i zy spabornictwa adpaŭ pan Iwaszkiewicz. Paŕla druhoha turu haŕasawańnia iznoŭ niwodzin z kandydataŭ bolszaści nie sabraŭ z przyczyny taho, szto niekatory delegaty haŕasawali suprac abodwuch albo ũwohule nia brali ũdzieŕu ũ haŕasawańni. Roźnica ũ haŕasach pamiź panami Wiaczorkam i Michalewiczam skŕadaŕa miensz dziesiatka pry kolkaści delegataŭ bolsz za 200 as.

ũžo ŕjaŭlali sia idei ab paŭtornym wyluczeńni, ab pieranosie druhoj sesyi ŕjezdu, puźana raskoŕam BNFu i nieprzyznańniem ŕjezdu za legitymny Ministerstwam Justycyi RB. Ale ũ krytycznaj sytuacji znajszoŭ sia muź na mieru dzierźaŭnaha ũ mieżach organizacyi, jaki ista monarchicznym czynam uziaŭ ũladu. Jest im pan Lawon Barszczeŭski, jaki samawyluczeńniem wysunuŭ swaju kandydaturu na pasadu starszyni. Pawodle jaho asabistaha ŕwiedczañnia, jon nia dumaŭ rabić hetaha, ale ũ abliczczy niebiaŕpiecznaj sytuacji wyraszyŭ achwiarawaci ũlawnym spakojem. Waŕodajucy absalutnym asabistym autorytetam siarod usich czalcoŭ organizacyi jon adnym hetym chodam zmusiŭ abodwuch papiarednich kandydataŭ ŕniaci swaje kandydatury. Bolsz za toje, nichto ũ jaho prysutnaści nia zdoleŭ wysunuci swaju kandydaturu jak alternatyŭnuju. U wyniku haŕasawańnia pan Barszczeŭski sabraŭ kala 90% haŕasoŭ delegataŭ ŕjezdu i atrymaŭ absalutny mandat dawieru partyi.

Mianie czasta pytajuć - jak monarchija moźa byci ustalawana ũ krainie z demokracycznymi procedurami ci ũiaŭleńniami ab ich. Na heta moźna adkazaci prywioŭszy woŕ hety wypadak:

JUBILEJUSZ BNR

Na naszu dumku ciekawymi dla Litwinaŭ mohuć byci razważaŭni nastupnych biełaruskich historykaŭ i dziejacoŭ-abywateleŭ, z jakich stanowi sia zrazumiela, nakołe my - Litwiny možam spadczynu hetaj respubliki ūsprymaci i ci heta ūwohule maŭliwa. Hety karotkija interwiju byli ūziaty karespudentami "Radyjo Swaboda" i prahuczali ū etery ū kastyrczniku - listopadzie 2007 r. Naprykancy ŭmiaszczajema komentar redakcyi. Hetaj temy datyczy taksama artykuł pana Skirhajły Palaneckaha-Mackiewicza (s.7).

Uładzimir Lachoŭski: "LEWARADYKALNA BNR U 1918-M NIA MIEŁA SZANSAŬ".

czwartej, 11 kastyrcznika 2007, 14:33

Na naszy pytaŭni adkazwaje historyk, dašlednik historyi BNR Uładzimir Lachoŭski.

Szupa: Kali, pry jakich umowach BNR mała b sapraŭdy adbyci sia? Szto ū historyi musiła pawiarnci sia troszki inszym bokam? Jakija byli szancy?

Lachoŭski: U 1918 roku biełaruskaj elicie było wielmi ciazka dasiahnuci hetaj mety z szerahu pryczyn. Padczas Pierszaj Sušwietnaj wajny była zrujnowana ekanomi-

ka. U biełanstwa trapiła bolsz za 1,5 miljona czaławiek, 400 tys. z ich nie wiarnuli sia na Bačkaŭszczyŭ. Kala 800 tys. byli mabilizowany ū rasijsku armiju, z ich 100 tys. zahinuli na frantach Pierszaj Sušwietnaj wajny. Dalej treba zaznaczyć, szto nie sformawaŭ sia ūwieś polityczny spektar biełaruskich partyj - dominawali tolki lewy radykaławie, heta taksama paŭpływała na realizacyju hetaj idei. I jaszcz - nie było taho lidera, jaki b moh zhurtawaci wakoł siabie pryhilnikaŭ biełaruskaj niezaleźnaści. Czytajucy ciapier listy Doŭnar-Zapolskaha ja adrazu adnaczaju, szto nawet jon, nieprofesjonalny polityk, byŭ na haławu wyšejczy za tych małych dziejacoŭ, jakija stajali la stwareńnia Biełaruskaj Narodnaj Respubliki.

Szupa: Wy rastłumaczyli przyczyny, czamu BNR nia zdoleła realizawaci sia. Ale ci byli naahuł niejkija szancy? Szto musiła adbyci sia

inaksz? Kali nia ūnutranija, dyk moža źniesz-nija faktory?

Lachoŭski: Ja - pesymist. Ja liczu, szto adzina szansa - heta kali adkrucić czas nie da 1918 roku, a da 1914-ha. Kali b Mikałaj II pasłuchaŭ Stałypina ci Durnawo i nie ūciahnuŭ sia ū Pierszu Sušwietnu wajnu. Heta byŭ by adzina szansa - waryjant taho, pra szto dumaŭ Łuckiewicz, kali b Rasieja ewolucyjanawała da federacyi pawodle miakkaha scenaryjusza. Tady b da siaredziny 1920-ch let Biełaruś i Litwa ūžo mieli b szyroku autonomiju, mieli b swoj Sojm. Dalej - Piersza Sušwietna wajna. Kali b jaje nie było, nie było b i Druhoj Sušwietnaj wajny, nie było b Holokaustu, nie było b taho, szto biełarуска ekonomika i nasielnictwa tak mocna paciarpieli ad hetych wojnaŭ i ū miźwajenny czas. Tady da paczatk 30-ch była b prawiedziena biełarusyzacyja, sformawała sia b nowa polityczna elita i naszczadki Iwana i Łukjana Sałaniewiczau ūžo b razmaŭlali pa biełarusku i nie wyznawali b tych pohladaŭ, jakija wyznawali hety dziejacy.

Szupa: Jakija sujety (sjużety) z historyi najbolsz Was zachapili? Szto mało b staci sia asnowaj literaturnych tworaŭ?

praciah na s.6

"Autorytet bje proceduru!" Formalna "arytmetycznaja" procedura akazała sia tupym instrumentam, jaki moh zabić organizacyju, jak dareczy ūžo raz adbyło sia ū hetaj partyi ū 1999 r. Kali asoba wałodaje adpawiednymi jakaściami, jakija majuć pryznańnie ū inszych, heta nazwywaje sia autorytetam, i jon da naszaha czasu nia straciŭ aktualnaści.

Pašla Źjezdu my zapytali sia dwuch namieśnikaŭ starszyny partyi BNF, szto jany dumajuć ab hetaj sytuacyi:

ALAKSIEJ JANUKIEWICZ

Ja pierakanany i ja wieru, szto takija stary mechanizmy pierajmańnia ūłady, majuć buduczyniu, bo "arytmetycznaja" sposaby legitymizacyi ūłady pracujuć u zwyczajnych, sztodzionnych umowach, ale nie spracoŭwajuć wa ūmowach kryzysu, kali siły grupowak nia tolki roŭnyja, ale kali idzie hutarka ab pryncypowych dla hetych grupowak rzeczach. U hetych umowach raźwiazannie proceduralnych "tupikoŭ"

praz autorytet ŭżaŭlaje sia waryjantam najlepszym. Bo my ū swaim kole diskutawali, szto kali b nawet niejka zy staron i nabrała nieabchodnu kolkaś hałasou pry pierszym hałasawańni, to "mechaniczna" tak by mowić sytuacyja była b wyraszana, ale faktyczna - nie. Chutczej kryzys by tolki narastaŭ - niewiadoma, jak by siabie pawioŭ bok, jaki prajhraŭ, niewiadoma, szto rabili b "pieramożcy". Toj mechanizm, jaki moža nieczakana, ale spracawaŭ, jon daje nadzwyczaj wysoki ūzrowień legitymnaści panu Barszczeŭskamu. Bo ū kryzysnych sytuacyjach pierszasnaj ŭżaŭlaje sia siła ducha, jaka im była prademonstrawana. Mianie asabista wielmi cieszyć, szto sytuacyja wyraszyla sia mienawita takim czynam, i nawet prysutniczaje peŭny honar za partyju, szto my byli zdolny dziejniczaci takim czynam.

ALEŚ MICHALEWICZ

Kali my razważajem, szto lepsz - autorytarny system czy system demokratyczny, to ja maju wielmi prosty adkaz: suć systemy efektyŭny i nieefektyŭny. Ja nie doktryner, jaki z przyczyny swajoj ideowaj oryjentacyi wykazwaje sia za toj ci inszy system, albo śćwiardzaje, szto wa ūsie czasy i wa ūsich sytuacyjach demokracija - heta najlepszy system. Jak prykład chacieŭ by prywieści wojska ū czasie wajny. Kali ū wojsku ūwieści demokracyczny procedury, tady takoje wojska prajhraje imhnienna, bo czas pryniaćcia raszeńnia ū demokratycznym systemie nadzwyczaj wialiki, kali dziejniczaci treba chutka i rasuczca. Toje z ja moh by skazaci i pra aktualnu sytuacyju ū Respubliki Biełaruś, jaka stan wajny, chacia i chałodnaj nahadwaje.

My musim bolsz uwahi źwiartaci na pabudowu hramadziańskaj supolnaści, jaka maje bolszaje znaczeńnie, czym formalna-praŭny, mechaniczna-arytmetyczny procedury wyznaczeńnia lideraŭ u demokraciji. Bo ja mahu ūjawić sabie demokracyznu proceduru, kali oligarchawie buduć całkam "demokracyczna" dzialili sia ūładaj, albo dyrektory kałhaspaŭ buduć zajmaci sia pierarazmierkawańniem ūłady zhadna z kanonami pradstaŭniczaha systemu. Mienawita tamu ja dumaju, szto najwazniejszaj ŭżaŭlaje sia hramadziańska supolnaść. I ja ūpeŭnienny, szto ū naszaj partyi heta hramadziańska supolnaść sformawała sia, pakazała swaju życiowu siłu, swaje ūpływy. Bo prywieści da taho, kab zmusić Wincuka Wiaczorku źniaci swaju kandydaturu na karyść inszaj - heta ūžo peŭnaje dasiahnieńnie, chacia ja nie zabywaŭ by pra charyzmu Lawona Barszczeŭskaha, ūdziejańnie jakoj prajawiła sia dosyć mocna. Tamu ja nie mahu admaŭlaci peŭnaj mahczymaści paŭstańnia ū buduczyni systemu na pryncypach autorytetu, jak systemu efektyŭnaha.

Uładzimier Lachoŭski:

“LEWARADYKALNA BNR U 1918-M pracyah z s.5 NIA MIEŁA SZANSAŮ”

Lachoŭski: Mianie cikawić postać Romana Skirmunta. Kali jon mieŭ mahczymaść uznać kabinet ministraŭ - u jaho byŭ wielmi pragmatyczny program - i ŭ sielskaj haspadarcy, i ŭ edukacyi. Dumaju, szto heta asoba zasłuhuje na wialiku uwahu.

czacwier, 22 listopada 2007, 18:20

Aleh Łatyszczonak: “Kali b BNR stwarali nie socyjalisty, było b bolsz szansaŭ”.

Szupa: Nakolki realna było ŭ 1918 roku, kali b niejkija polityczny padziei pawiernuli sia b troszki inaczej - jakaja była szansa na zachawańnie BNR? - Na naszy pytańni adkazwaje historyk Aleh Łatyszczonak Ź Biełastoku.

Łatyszczonak: Szansa, dumaju, była - nikoli nie bywaje, kab historyczny padziei byli niejaka ŭžo akreślony zahadzia. Ja ŭsio-uki liczu, szto jest wialika dola wypadkowości, wialika dola mahczymaściaŭ, jakija stajać pierad czała-

wiekam, jaki wyraszaje, i takim czynam BNR mahła adbyci sia, ja razważańniaŭ na hetu temu nie adkidaju.

Szupa: Kali b Waszmość byŭ piśmieńnikam i pierad Waszaj stajała zadacza napisaci taki ŭtopiczny twor - szto b Waszaść tady Źmianiła ŭ chadzie historyi, kab jana mahła pierakluczyci sia na takija rejki?

Łatyszczonak: Tut nie było takich wypadkowych zdareńniaŭ... Dumaju, szto kali b byli inszy ludzi, nie socyjalisty, to było b bolsz szansaŭ na toje, kab stwaryci dziażawu. Dla mianie było jasna, szto HETY LUDZI NIE NACYJONALISTY I NIE HASPADARŚCWIENNIKI, KALI JANY WYSZEJ STAWILI SOCYJALNU REWOLUCYJU, PRYCZYM NIEWIADOMA, AD IMIA KAHO JANY HAWARYLI, TAMU SZTO NAROD BYŭ BOLSZAŚCIU KONSERWATYŬNY I MONARCHICZNY.

Szupa: Jany, moża, dumali inaczej, usio Ź taki asnoŭna masa nasielnictwa byli sialanie, a esery, jakija panawali ŭ BNR-aŭskich kołach, abapirali sia jakraz na sialanstwa...

Łatyszczonak: Ale na prydumanaje rasiejcami sialanstwa, a nie na biełaruskaje. Jany abapirali sia na ideju sialanstwa, jaku mieli rasiejckija naradawolcy. Usie hety ideji Biełaruskaj Socyjalistycznej Hramady jaszczce da Pierszaj Suświetnaj wajny - heta zach! Zabraci u ludziej ziamlu, pašla dawaci jaje ŭ arendu, niejaka prywatnaj majetności - heta koszmar, da niejaka biełaruskaha sialanina z takim programam nia moźna było iŭci...

BNR u idealnych mieżach, jak ich ujaŭlali sabie biełaruskija polityki ŭ 1918-1919 rr., Ź Biełastokam, Wilniay i Smaleńskam, była b wielmi mocnaj dziażawaj. Heta dziażawa mieła b niejkija naprużańni z susiedziami, ale dumaju, szto za taki peryjod u Wilni ciapier by ŭżnik litoŭski ŭniwersytet, u Hrodni, moża, polski... Nie było b, bezumoŭna, Druhoj Suświetnaj wajny, u Europie nie było b takoj politycznej konfiguracyi, jaka dazwoliła b agresyju kamunikolwiek na Zachad ci na Ŭschod, kali b nawet na Ŭschodzie byŭ komunistyczny Sowiecki Ŭwiaz. Dumaju, szto BNR wyhladała b jak sialrednia centralneurapiejska dziażawa.

Da jubilejusu Biełaruskaj Narodnaj Respubliki

KOMENTAR REDAKCYI

Nareszcie pryjszoŭ czas “Źbiraci kamiani”. Raskidwali, raskidwali ŭsio XX stalećcie, aź u kancy przyznali sia: “nie było szans”. Lepsz pozna, czym nikoli! Dla nas Litwinaŭ hety razważańni majuć wialikaje znaczeńnie. Abrynuŭ sia mit ab tym, szto dziażawu moźna ŭtwaryci wykluczna na sialańskim substracie. Czasta prywodziać taki przykład - maŭlaŭ i Czechy i Litoŭcy (suczasy baŭty) - taksama sialańskija nacyi, zabywajuczysia, szto ruchawikom Czechii stała drobna burżuazyja, katora wyrasła jaszczce ŭ austra-Wengerskaj monarchii, a siarod pierszaha Sojmu - Taryby Litoŭcaŭ adnu tracinu delegataŭ składali ksiandzy. Moża najwyszejszy czas paczaci nareszcie hetu buduczcu elitu wychoŭwać, kali ŭžo ŭladu nia moźam uziaci zaraz. Zreszty hetaj ŭlady nam nichto nia daść, kali nia budziem hatowy jaje ŭziać. “Uziać” - heta znaczyć nieŭci adkaznaść za toje szto my haworym i za pryniaty raszeńni. Zreszty jest jaszczce wybar pierad kim hetu adkaznaść nieŭci - pierad Boham i historyjaj, ci pierad “elektaratam”? Naźal na taki wybar polity-

ki opozycyjnaha koła, za wykluczeńniem Zianona Paźniaka, nia zdolnyja.

Z WYSZEJSZAHA WYSNOWY: Litwiny nia mohuć usprymaci spadczyny BNR jak dobray u kulturnym planie. Heta niemahczyma z-za radykalnaha socyjalizmu “ajcoŭ” BNR i ŭ wyniku szkodnych koncepcyjaŭ u halinie prawa prywatnej ŭłasności, stasunku da religijaŭ i asabliwa Religii Katolickaj.

Litwiny mohuć usprymaci Źadańnie asobnych tahaczasnych abywateleŭ Kraju zdabyci dziakujuczysia BNR politycznu niezaleźnaść hetych ziemiaŭ ad Rasiei i takim szlacham Źadańnie rukami socyjalistaŭ wyratawaci sia ad jaszczce bolsz djabalskaj i radykalnej komunistycznej - bolszewickaj nawały. Historyja i doświed naszaha narodu adnak pakazali, szto ŭ hetym sensie naszmat bolsz trywaŭnymi i abaronadolnymi akazali sia dziażawy Polakaŭ i baŭtyjskich nacyjaŭ, jakija dziakujuczysia dakładnamu - niesocyjalistycznemu i antykomunistycznemu kulturnemu kodu, nabytamu praz szmat wiakoŭ samawychawańnia - zdoleli ŭżniaci bolszu czastku

swaich hramadztwaŭ na ŭwiatu baraŭbu z komunizmam.

BNR nia zdoleła wykanaci swajoj misyi pa dźwiuch hałoŭnych przyczynach. Piersza - ideologiczna - socyjalizm i komunizm razhladali sia masami naszaha nasielnictwa jak ruchy idejna blizkija, tamu dla worahaŭ hetych idejaŭ jany byli paprostu nieŭsprymalnyja, dla pryhilnikaŭ Źa naszmat bolsz trywaŭnym padawaŭ sia Źad zaprapanawany Sowieckaj Rasiejaj.

Druha - problema kulturnaha kodu. Biełaruska pa duchu i litary dziażawaŭnaść moźa byci utworana wykluczna na bizantyjskim grunćcie, szto paćwierdziła historyja. Sproby westernizawaci hetu biełaruskim ideju i reczaistnaść zaŭždy prywodzili da fijaska. Adzinym szlacham westernizacyi dla naszaha Kraju jest pastupowa kulturna asymilacyja biełaruskich masaŭ Litwinami. Taka asymilacyja tolki tady budzie maźliwaj i paŭpiachowaj, kali Litwiny - neofity adnaznaczna zadeklarujuczysia swaju przy naleźnaść da Rymska-Katolickaha Kaŭcioła. Adpawiedna religijny faktor maje tut wiaduczaje znaczeńnie.

HISTORYJA

U rubrycy hetym razam paznajomima sia z katolickim Mieńskam, jaki siońnia nažal zbolszaha asocyjajuje sia ũžo postsowieckaj spadczynaj, ale tak było nie zaŭždy, jak ţwiedczyć audycyja “Biełaruska Atlantyda”, prahuczaŭsza ũ etery “Radyjo Swaboda”, 28 lipienia 2007 r. Audycyju wioŭ Wiaczasłaŭ Rakicki, a ũ jakaści ũdzielnika byŭ zaproszany Siarhiej Chareŭski.

KATOLICKI Mieńsk

WIACZASŁAŭ RAKICKI: “Toje, szto Mieńsk, jak i Rym, staić na siami pahorkach, było wielmi paszyranaj metaforaj u XIX stulećci, ažo datul, pakul jaje nie paczali wyśmiejwaci wilenczuki i warszawiaki. Adnak u hetaj metaforaj byŭ swoj hlybinny sens, jaki taksama hublaje sia dla suczasnaści. Mnohija daśledczyki ćwier-

Italia. Ciwali. Willa D'Este (1550-72). Pabudawana dla dla Kardzinala Ippolito d'Este, kniazia Ferary, architektaram Pirro Ligorio.

dziać, szto Mieńsk da paczatu 19 stulećcia i nasamrecz paŭstaŭ i sformawaŭ sia jak katolicka stalica kraju. Ci sapraŭdy heta tak?”

SIARHIEJ CHAREŬSKI: “Tak. U adroźnieniu ad Mahylewa ci nawet Wilni ũplyŭ tu prawasłaŭnaj tradycyji byŭ minimalnym. Jaszcz e 1387 roku Jagajła fundawaŭ pabudowu na Trajeckaj hary Farnaha kaściołu Światoj Trojcy. Ad jaho było nazwanaje i pradmieście. Faktyczna Mieńsk staŭ adnym

z apornych punktaŭ “chrostu Litwy”. Uśled za im byli nawiernuty na katolicyzm niedachryszczany resztki bałckaha nasielnictwa ũ wakolicach, pieraważna na ciapierasznaj Kojdanaŭszczynie dy Łahojszczynie, dzie paŭstali rymskija kaścioły”.

RAKICKI: “Ale ũ masztabach nawet tahaczasnaaha miesta adzin kaścioł - heta jaszcz nie padstawa, kab hawaryci pra Mieńsk jak katolicku stalicu kraju. Kali **praciah na s.8**

JUBILEJUSZ BNR

Da 90-rozczca BNR

BAŁTYCKA- SZŁAWIAŃSKA RUSZCZYNA ci-tki Litoŭszczyzna ŭ “Biełarusi”.

Paŭnawartasny narody szanujuć swaje a czuży wartasći, niepaŭnawartasny - wyczwarajuć ich.

spakmieŭnikaŭ (oryjentyraŭ) - skoregawaci samaŭkanawaŭnia-samaŭświedamleńniapietraz ukanawaŭnie samaistnaści. Naturalna, uczynici heta tre pa za sztyŭnaścij a naczepiwaścij: rukoma a rozumam samych-tki “Biełarusoŭ”, jakija ũžo ewalucyjanawaŭszy, pieraz poszuk samaistnaści na Krywiczoŭ, a Litwinoŭ - Bałtaŭ. Pieraksztaltawaci “Biełarusoŭ” sprostu na Letuwinioŭ ci Palakoŭ wyhrazae paŭstańniem szcze horszych szarżaŭ, jakija rasczyniacimuci atrutu pawiarchoŭnaści i prymityŭnaści

ŭ sapraŭdnych Palakoch ci Letuwinoch ad ichnaha-tki imia! Nanoŭkształtawannie Nacyi jest sprawaju gruntoŭnaha raspaŭsiudu edukacyi, przykładam praz padziemny nawuczalny ũstanowy na kształt Litoŭskaha Kolegijumu. Użyćciaŭleńnie hetkich konceptaŭ wymahaje nie tykiela stałaha fundawaŭnia, ale j ustalunku hramadzianstwa WKL a Reczypaspalitatj Abydwoch Narodaŭ, jakoje ũstaluje bezwizawy ruch a abaronu prawoŭ jak hramadzianaŭ roŭnaż Letuwy j RP dziela Litwinoŭ-Krywiczzoŭ u “Biełarusi”, jakija raspaŭsiudźwajuć Bałtycku Świedamaść pieraz hetkija instytucyji ci paasobna.

PAN ŚKIRHAJŁA PALANECKI-MACKIEWICZ

“**B**iełarus” a “Biełarusy” zaŭždy trywaćmuci karykaturaju na isny inkarnacyi WKL a Reczypaspalitatj abydwoch narodaŭ: na Letuwu i Polzczu, ale ũ horszaje stupieni na Letuwu. Nawet kali Biełarus stanie sia czalcem NATO i EU ci prynamsia zdabudzie sia na stasoŭnu Niezależnaść pierad kacapijaj a pacznie dbaci na samaistnaść - trywaćmie hetkaj karykaturaju, paŭstaŭszy bo na wynik insynuacyjaŭ a ideowych wyczwareńniaŭ na kształt istnawaŭnia “śławianaŭ”, prawasłaŭnaha żwihu a zapadnorusizmu paspola z imi. Majuczy bałtyckija geny a szlachocku spadczynu z daŭnaj historyi, ale z bizanckaj atrutaj ũ hłuzdoch, Biełarusi nakanawana byci Cmakom iz uciatym hoławam a ũkliblenym zamiż jaho hoławam małpy.

Chłŭśnia sparadźaje chłŭśniu: złudni a mikry inspirawanych kryŭdaŭ wiaredzićmuci ţwiedamaść Biełarusoŭ buchtoraćy ich da adpomnicy Letuwinom z Palakami jak “susiedziam-złodziejam”, jakija “uzurpawaŭszy” historycznych terytoryjaŭ, asobaŭ a wartasćiaŭ: Biełarus zaŭždy budzia naparnikam, jaki chawaje pad koŭdraj siakieru.

Kab uniknuci niaŭtulnaści, jaka trywaćmie na lazie i abuszku hetaj siakieru, tre dapamahczy “Biełarusom” pawiertaci sabie ũświedamleńnia sia ũ swajoj genetycznaj samaistnaści: imia (imionaŭ), cywilizacyjna kulturowych

praciah z s.7

ž adbyli sia surjozny zruchi ũ bok tatalnaha skatoliczwańnia?”

CHAREŬSKI: “Padczas wojnaŭ z Maskoŭskaj dziaŭawaj ad 1648 da 1667 roku Mieńsk szmatkroć byŭ mocna razburany i wypaleny. Heta byŭa sapraŭdna katastrofa. Nasielnicтва miesta ũ 1667 roku składała ũsiaho kala 2000 asobaŭ. Tym nia miensz, jon chutka razbudoŭwaŭ sia. Naturalna, niesupyanny demagraficzny straty kompensawali sia kosztam unutraňaj migracyi ũ miežach Reczypaspalitaj. Mieńsk musiŭ źmianici sia niepaznawalna i pawodle zwyczajaŭ, i pawodle mowy, a taksama wiery. Takim czynam, da skatoliczwańnia i polonizawańnia Mieńsku niepasrednym czynam spryczyniła sia Maskoŭszczyzna. Dziwa szto ũ 1960-ja lety XIX stalećcia Adam Hanory Kirkor pisaŭ pra Mieńsk u “Žiwopisnoj Rossii”: **“W Mińskie... obszczij narodnyj charakter horoda czysto-polskij. Razhowornyj, obszczieupotriebimyj wo wsiech słojach obszcziestwa jazyk - polskij”**.

RAKICKI: “Nia budziem winawacić Kirkora ũ nieobjektyŭnaści, tym bolsz niekompeten-naści. Kamu-kamu, a jamu sytuacyja byŭa daskanala wiadomaja. Pra polsku mowu ũ dwarach nawat pieradwajennaha Mieńsku pisaŭ ũ swaich uspaminach i Walańcin Taras. To bok, tradycyja mieńskaj polszczyzny datrywala faktyczna da naszych dzion. Ale ci warta ataje-samlaci tutejszy katolicyzm tolki s polskaściu?”

CHAREŬSKI: “Nia tolki. Siarod prybyszou-mnichau i ũwiatarou byŭo bahata i niemcaŭ, i italjańcaŭ. Pašla szmatrazowaha źniszczeń-nia Mieńsk kanczatkowa pieramiaściu sia na haru Wysokaha rynku i staŭ miestam. Tutaka, nie raŭnucyzy jak hryby pašla daždzu, paŭstali szmatlikija katolickija i ũnijackija klaszary z kaściołami: bernardynaŭ i bernar-dynak, bazylijanaŭ i bazylijanak, benedykty-nak, dominikanaŭ, banifrataŭ, franciszkanaŭ, jezuitaŭ dy insyzyja. Wobraz miesta stwara-li ũžo szmatlikija kamianicy. U 1604 roku ũ Mieńsku źjawili sia pierszy dominikany. Mury kaścioła i klaszara patrochu rašli, a pie-rasieleny ž Wilni dominikany ũ zbudawanaj na chutku ruku draŭlanaj kaplicy adpraŭlali Božu słuźbu. U 1605 roku mieńska szlachta ũ honar pieramohi nad maskoŭskim wojskam sabrała achwiarawańni, szto atrymali nazwu “kapytkowy zbor” (pawodle inszych źwie-stak, miascowa szlachta organizawała zbor funduszaŭ na pabudowu klaszara - padatak, jaki nazwali “kapytkowym”, pakolki płata bra-ła sia za prawod koźnaha kania praz haradzku bram). Na hety srodki byŭ zasawany domi-nikański klaszara”.

RAKICKI: “Uładzimier Dzianisaŭ cytuje do-kument 1623 roku, dzie dominikański kaścioł wyznaczaŭe sia jak “niadaŭna zakładzienny”, a taksama daniasieńnie siaredziny 17 staleć-cia ž Mieńsku maskoŭskaha wajawody Wasila

HISTORYJA

Jakaŭlewa, szto “kostiel... dobrze wielik, ka-miennoj i wysok”, i szto ž jaho možna wieści “połkowej, podoszwienny i muszkietnyj boj”. Czym jaszczu zajmali sia dominikany?”

CHAREŬSKI: “Jak i paŭsiul, dominikany zaj-mali sia edukacyjaj nasielnicтва, tamu i pry ich mieńskim asiarodku dziejniczała szkoła. Da 1610 roku rymaskija katoliki mieli dwa kaścioły: parafijalny na Trajeckaj hary i do-minikański na Wysokim rynku. Uśled za do-minikanami literalna praž jakich dwadziesiac hadou u mieście žjawiŭ sia cely tuzin katolic-kich klaszaraŭ z kaściołami”.

RAKICKI: “My czasta paŭtarajem, szto za czasam Reczypaspalitaje na biełaruskich ziem-lach kwitniela tolerancyja. Niaŭžo taki chut-ki rost upływu Rymaska-Katolickaha Kaścioła adbywaŭ sia demokracyczna i łahodna? Jon byŭ bezbalesnym tady ũ Mieńsku?”

CHAREŬSKI: “Szto praŭda, nie. Hetak, z ini-cyjatywy jezuitaŭ z miesta literalna wykur-wali protestantaŭ. Dwojczy spalwali sia zbor kalwinistaŭ i dom pastara. A kala 1680 roku, kali orden jezuitaŭ staŭ jaszczu macniejszy, kalwiński ũwiatar, jaki pryjażdžaŭ z Kojda-nawa, užo ž ciažkaściu adpraŭlaŭ nabažen-stwy ũ prywatnym domie, bajucyzy sia na-padu jezuitskich szkalaraŭ. Niedzie z tych czasou žwiestki pra ewangelicznu abszczynu ũ Mieńsku hublajuć sia. Toje samaje byŭo i z prawasłaŭnymi, kolkaś jakich na miazy XVII i XVIII stalećciaŭ u Mieńsku stała sia zusim mizerna. Zastaŭo sia apisańnie napadu szlachty na carkwu Piatra i Paŭła na Niamizie. Jany ũwarwali sia tudy na koniach i stralali pa abrazach. Baranić ũwiatyniu nie byŭo kamu. Prykra, ale heta fakty”.

RAKICKI: “Atrymliwaje sia, szto proces, kažu-czy siońniaszni terminam, “westernizacyi” Mieńsku nia byŭo biaskryŭdnym. A ci byli niej-kija pozytyŭny momenty z taho, szto miesta byŭo pryłuczana da katolickaha ũwieta?”

CHAREŬSKI: “Ja ũžo zhadwaŭ szkolnicтва, aŭwieta, jakoj aktyŭna zajmali sia najpiersz dominikany i jezuity. Prymali sia na wuczobu za płatu dzieci bahatych miaszczanaŭ, adnak rychtawali sia tut zadarma i biedny wuczni. Pry klaszarach stwarali sia biblijate-ki, najlepszaj ž jakich byŭa biblijateka mień-skich bernardynaŭ. Wielizarnu rolu adyhraŭ Katolicki Kaścioł u stanaŭleńni systemu acho-wy zdaroŭja. Amal pry koźnym klaszary byli szpitali. Banifraty i rochity zajmali sia leka-wańniem i dahladam chworych admysłowa. Byli taksama prytułki dla sirotaŭ i starych”.

RAKICKI: “A jaku rolu adyhraŭ katolicyzm u raźwićci dołidztwa i mastactwa?”

CHAREŬSKI: “Mieńsk naprykancy 18 staleć-cia wyhladaŭ całkam zachodnim miestam, pasiaredzynie jakoha hruwaścili sia hmachi kaściołaŭ, balszynia ž jakich byli sapraŭdnymi

szedeŭrami architektury eurapejskaha ũzroŭniu. U 1692 roku, bolsz za 300 hadou tamu, pry jezuitskim kolegijumie byŭo stwo-rany szkolny teatar. Historyja daniesla da nas nazwy niekatorych spektaklaŭ, szto byli pastaŭleny na jezuitskaj scenie: “Ustupleńnie na tron rymskaha imperatora Sewera”, “Pra Barysa i Hleba”, “Uładzisaŭ Jagajła, karol pol-ski, i razhrom im kryžakoŭ pad Grunwaldam”. Niczoha padobnaha nie byŭo na ũschod ad naszaha kraju”.

RAKICKI: “Wyhladaje, szto jezuity ũ Mieńsku byli wydatnymi aŭswietnikami. Jany nasamrecz byli mahutnym ordenam?”

CHAREŬSKI: “Tak. Pra heta ũwiedczyć i toje, ž jakoj raskoszaju jany lubili ładzić uszana-wańnie patronaŭ swajho bractwa. Kali ũ 1728 roku Benedykt XIII abwiaściu kanonizacyju ũwiatych Stanisława Kostki i Alojza Gonzagi, adbyli sia najpysniejszaj ũrzczystaści wa ũsich jezuitskich kolegijach. Prachodziła ũwiata i ũ Mieńsku. Prywiadziem jaho apisańnie z ruka-pisnaha letapisu jezuitaŭ, pawodle Syrakomli: “Pierad wialikim pastom, za kolki dzion da zapustaŭ, pad huki razmaitaj muzyki i strely harmat, jakija dzieła hetaha prywieźli z Sluc-ku, u parafijalnym kaściele raspaczaŭ nie-szpar wileński biskup. Ksiondz z Worszy mieŭ kazańnie, u jakim uschwałaŭ jezuitskich ũwia-tych. Nazaŭtra, pašla imszy i kazańnia ũ para-fijalnym kaściele, byli ũskładzienny na tryjum-falnu pawozku statui nowakanonizawanych ũwiatych i praz usio miesta adpraŭleny da jezuitaŭ. Hety kortež byŭ upryhožany ży-wymi ahniami, prysłanymi ad haradzkih ustanou, jaho suprawadžała konna i pie-sza szkolna moładž z zapalеныmi pachod-niami. Za wuczniami iszlo duchawieństwa i wileński biskup, wyluczany ad kanonikaŭ i prałataŭ. Za biskupam kroczyła trybunalska rota, a taksama szmat senataraŭ i sanoŭnikaŭ, czynoŭnikaŭ i szlachty mieńskaha wajawodz-twa, a za imi pływ taki ahromnisty natoŭp, szto jaho ledźwie mahli źmiaścić haradzkiya wulicy. Dastaŭlenych takim czynam ũwia-tych prywitaŭ u kaściele ksiondz ũbroŭski, a biskup Brastoŭski imsoju raspaczaŭ szeria uruczystaściu, szto praciahwali sia try dni,

z kazańniami i procesyjami z ranicy i pašla abieda. Usie hety try dni kaścioł byŭ jarka aświetleny i űpryhożany, a na rynku űwieś czas hrymieli harmaty i ruczna zbroja, bez anijakaj szkody dla miasta i bez niebiašpieki pažaru”.

Da 1750 roku było zawierszana budaŭnictwa wialikaha ansamblu kolegijumu i klaszta-
ra z kaściołam jezuitaŭ. Siudy z Rymu była pierawieziena raka z moszczami Światoha Felicyjana, jaki staŭ niabiesnym patronam Mieńsku. U lewaj czastcy kaściołu była űzwiedziena admysłowa kaplica űwiatoha Felicyjana, rycara i pakutnika, ź ciełam hetaha űwiatoha, jakoje padarawaŭ mieński wajawoda Krysztof Zawisza. U autary byŭ wialiki raźbiany kryź z Chrystowym rašpaciem; pad im srebrna truna z relikwijami, na joj - pazałoczany szałom, abwity laŭram i palmaju - atrybuty űwiatoha. Zaŭważym, szto ű hetaj kaplicy bolsz, czym u inszych miescach kaściołu, źbiraje sia wiernikaŭ na madlitwu. Światy Felicyjan staŭ słynnym na űsiu Biełaruś i Litwu. U Mieńsk paciahnuli sia szmatlikija piligrimy”.

RAKICKI: “Zwyczajna piligrimy skiroŭwajuć sia da cudadziejnych abrazoŭ. Ci byli takija ű mieńskich katolickich chramach?”

CHAREŬSKI: “Byli. U kaściele bernardynak (ciapierasni prawasłaŭny Świata - Duchau sabor) ich witaŭ obraz Maci Božaje Mieńskaje (szto i da siońnia tamsama). U kaściele benedyktynak byŭ szanawany obraz űwiatoha Wojciecha, patrona kaściołu, a taksama cudaworny obraz Panny Maryi ź Dzieciem, azdobleny srebrnaz szataj. Siarod astatnich abrazoŭ sucašniki wyluczali tut asabliwaj paszana-ju abrazy Światych Benedykta i Scholastyki. Swaje cudadziejny abrazy byli ű kaściołach banifrataŭ, karmelitaŭ, dominikanaŭ...”

RAKICKI: “Dyk kolki ź katolickich űwiatyniaŭ bylo ű Mieńsku da padzietaŭ Reczypaspalitat?”

CHAREŬSKI: “Można prywieści statystyku. A jana űwiedczyć pra toje, szto naprykańcy 18 stалеćcia (pierad dałuczeńniem da Rasiei)

HISTORJA

Ad lewaha boku: sw. Alojzi Gonzaga i sw. Stanisłaŭ Kostka. Patrony Tawarystwa Ezusa.

u mieście mieli sia 11 katolickich klaszta-
raŭ (a ű mieżach sucašnaha Mieńsku - 14), farny kaścioł na Trajeckaj hary, Światoha Rocha na Załatoj horcy, űźniasieńnia Światoha Kryža na Kalwaryi (ahułam u siońniasznych mieżach miasta - 7), 4 unijackija carkwy i 3 unijackija manastyry i tolki adzin prawasłaŭny. Warta dadać, szto byli jaszczе lutarańskija, musulmańskija i asabliwa szmatlikija judejskija baźnicy. Pawodle pierapisu, u Mieńsku ű 1797 roku prażywała 5797 czaławiek. Kali padzia-
lić kolkaś życharoŭ na kolkaś űwiatyniaŭ, to Mieńsk, bez sumniwu, apiaredźwaŭ sam Rym!”

RAKICKI: “Jak źmianila sia stanowiszczca Katolickaha Kaścioła ű Mieńsku i wakolicach pašla dałuczeńnia da Rasiei?”

CHAREŬSKI: “Napaczatku jano tut nawet palepszyła sia. U 1772 roku imperatryca Kataryna II ustalawała Biełaruskaje biskupstwa, da jakoha, u swaju czarhu, u 1793 roku było dałuczana aneksawanaje Mieńskaje wajawodztwa. Adnak, Biełaruskaje biskupstwa jaszczе ű kancy 1783 roku było pierajmienawana ű Mahyleŭsku archidyecezyju, a ű žniŭni 1798 roku, pawodle rasparadźeńnia imperatora Paŭła, nuncyusz Łaŭryniec Lita organizawaŭ Mieńsku dyjecezyju, szto jana była abwieszczana 15 listapada 1798 roku bulaj űwiatoha ajca Piusa VI u mieżach Mieńskaj guberni. Terytoryja dyjecezyi zajmała tady 78 tysiacz kwadratnych wiorstaŭ u 93 parafijach. Pry hetych parafijach mieli sia, apracza taho, 48 filijalnych kaściołaŭ i 174 kaplicy. Muźczyńskich klaszta-
raŭ na moment zasnawańnia dyjecezyi było 50. Žanocznych klaszta-
raŭ było 10. Ahułam ordeńskaha űwiatarstwa - 425 czaławiek, mniszak - 777. Pierszym mieńskim biskupam staŭ wiadomy paźniej Jakub Daderka, kanonik wileński, “udastożeny miłaści” imperatora Paŭła. Jon wielmi energiczna űziaŭ sia za organizacyju kaścielnaha żyćcia. Tolki ű adnym 1798 roku tut była űtworana Mieńska rymska-katolicka archikatedra, adczyniena duchoŭna seminaryja, pabudawany kaścioły na Kalwaryi i Załatoj horcy”.

RAKICKI: “Dziwa, ale wyhladaje, szto katolicyzm u Mieńsku ad paczatku padtrymliwali i rasiejskija cary...”

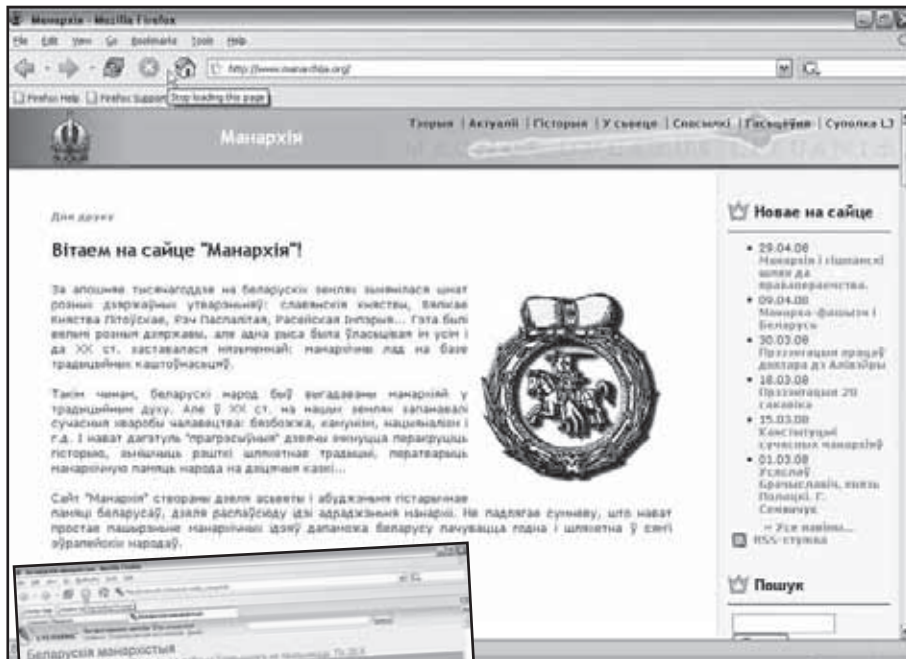
CHAREŬSKI: “Tak, istotnu dapamohu katolickim kaściołam u Mieńsku akazwali i Kataryna II, jejny syn Pawał I i Alaksandar I, achwiarujuczy na űwiatyni i mieńskaje seminarijum hroszy. Recz u tym, szto Mieńska gubernia űsprymała sia imi jak “litoŭskaja”, to bok, nie prawasłaŭnaja, biełaruskaja. I pawodle swaich ujaŭleńniaŭ jany i dziejali tut. Biskup Daderka byŭ pamiławany nawet pašla adkrytaha supracoŭnictwa z francuzami ű 1812 roku. Tady Mieńsk sapraŭdy űžo nahadwaŭ Rym. Na űsich samych wysokich pahorkach, ad Kalwaryi, szto symbalizawała Golgotu, na jaku wiała admysłowa daroha, absadźana biarozami, da Załatoje horki j Trajeckaj hary űznosili sia katolickija űwiatyni. Nawat uroczyšczy Mieńsku - hetkaje, jak Ciwali (Tivoli), atrymliwali rymskija nazwy. Hetak nazywała sia zaharadna rezydencyja rymskich papiežaŭ. I ű tym nie było anijakaje ironii. Hetaje mie-
sta byŭ homogennym katolickim asiarodkam. Zreszty, katolickija űwiatyni sapraŭdnym ru-
žańcam ataczali i wakolicy Mieńsku: Zasłaŭje, Anopal, Woŭczkawiczy, Jurewiczy, Kozyrawa, Karaliszczawiczy i bahata-bahata jaszczе.

U siaredzinie XIX stалеćcia nowy źmieny ű duchoŭnym żyćci Mieńsku byli jaszczе bolsz katastroficznymi za paczatak 17 stалеćcia. Bolszaś unijackich chramaŭ byli zacynieny i pieriedany prawasłaŭnaj carkwie jaszczе ű kancy 18 stалеćcia. Pašla zduszeńnia paŭstańnia 1831 roku űłady likwidawali 7 katolickich klaszta-
raŭ, resztu zacynili pašla paŭstańnia Kalinoŭskaha (1863 r.). Mieński klaszta-
r benedyktynak byŭ aposznm, szto carskija űłady źlikwidawali ű mieście”.

RAKICKI: “Siońnia ű Mieńsku zachawali sia tolki kompleksy klaszta-
raŭ bernardynak i bernardyncaŭ, unijackich manastyroŭ ba-
zylijanak i czastkowa bazylijanaŭ, klaszta-
r maryjawitak, u jakim ciapier Suworaŭska wuczelnia, a taksama byŭ kaścioł jezuitaŭ - katedra”.

KONTAKTY

[HTTP://COMMUNITY.LIVEJOURNAL.COM/BY_MONARCHIST.](http://community.livejournal.com/by_monarchist)

LITWINY I MONARCHISTY ů web-prastory

Na praciahu aposznich paru hod znacna paszyryła sia litwinskaja i monarchicznaja prysutnaść u web-prastory. Jak kożny srodak informacyi i komunikacyi web-prastora moža być konserwatyŭnaj, litwinskaj i monarchicznaj.

Adzynim na siońniaszni dzień monarchicznym resursam žyjaŭlaje sia: [HTTP://WWW.MANARCHIJA.ORG/](http://www.manarchija.org/) i žwiazany ž im żywy časopis monarchiczna myślaczach: [HTTP://COMMUNITY.LIVEJOURNAL.COM/BY MONARCHIST.](http://community.livejournal.com/by_monarchist) Supolka maje na mecie jadnaŭnie asobaŭ wakoł idei adradžeńnia monarchicznaha řadu na Bačkaŭszczyne:

„*My budziem abmiarkoŭwać:*

- czyńniki roskwitu j zaniapadu monarchii ů Wialikim Kniastwie Litoŭskim;

- perspektywy j maźliwaści restaŭracyi monarchii ů buduczaj Biełarusi;
- historycznyja szlachi roznich monarchijaŭ;
- pohlady wiadomych filozofaŭ na monarchiju;
- minułaje, suczasnaść i buduczyniu monarchicznaha ruchu;
- - postsowieckija mity i stereotypy nakont monarchii i insz. U ŹCZ moźna znajści

ciakawija dyskusyi na tyja tematy, szto ciakawiac monarchistaŭ i tradycjonalistaŭ Wialikaj Litwy siońnia. Na sajcie <http://www.manarchija.org/> istnuje komplet archiwalnych numeroŭ gazety „Litwa”.

Hodnaje adznaczeńnie Milleniumu Litwy (1000-leccia pierszaje zhadki Litwy ů Quedlinburskich anałach), czyja cywilizacyjna j kulturnaja tradycyja naleźyc taksama litwinam Respubliki Biełarusi, pradstaŭlaje żywy časopis: <http://community.livejournal.com/litviny2009/>

Suczasnny stan litwinskaha regijonalizmu ů abszarach Wialikaj Litwy (Krywii, Palešsia, Panizoŭia i inszych) reprezentuje <http://community.livejournal.com/lithuaniae2009/>.

U padobnym kirunku idzie Braslawia – Nalibocia – Novogardia - regijanalistyczny ŹCZ uschodnij i paŭdnioŭaj Wilenszczyzny: [HTTP://LITUA.LIVEJOURNAL.COM.](http://litua.livejournal.com)

U pierszym poście czytajem:

„Witajem usich u naszym żywym dzienniku. Metaj naszaha dziejańnia žyjaŭlaje sia samaorganizacyja kraju. Kraju, jaki moźna nazwać Brasłaŭska-Puszczańska-Nawahradzkim. Jość z nami waziory, Nalibockaja Puszcza i nasza starazytnaja stalica - Nawahradak, ci jak chto chocia Nowogródek ci Naugardukas. Tamu nazywajem sia Litua, hetak, jak nas nazwana ů Quedlinburskim letapisie 1000 let tamu.”

Raznastajnuju pa źmieście informacyju - ad polityki da kultury proponuje portal Wialikaj Kniastwa: <http://www.3force.info>.

Wiadoma nas cieszyć, szto ů stoletni jubilejusz gazety „Litwa”, Litwiny, szto razmaŭlajuc biełaruskim jazykom majuć užo stolki web - resursaŭ, a napeŭna ich jość bolejš, bo ůsich my naturalna nia wiedajem.

INTERNAUTA

[HTTP://WWW.MANARCHIJA.ORG/](http://www.manarchija.org/)
[HTTP://LITUA.LIVEJOURNAL.COM.](http://litua.livejournal.com)

AKTUALII

REALNY INTERES i perspektywy WKŁ

Udzelnicy litowska-bielaruskaj ekspedycyi "Wilija-Neris: 1857-2007".

Za aposzni rok rezka Źrasła intensyŹnaŹŹ litoŹska-bielaruskich kontaktaŹ. Mahczyma heta byŹ Źwiazana z tym, szto LitoŹska Respublika paczaŹ realizacyju polityki "pragmatycznaha supracoŹnictwa", ale ŹzniknieŹnie nazwanaj Źniesz-niepolitycznaj linii Źwiazana piersz za Źsio z obketyŹnymi interesam abiedzwiuch czastak historycznaj Litwy.

Nie ad sioŹnia wiadoma, szto geoko-nomiczna Litwa i BielaruŹ stwara-juc adzinu prastoru. Mieli heta na Źwazie "krajoczy" XIX – XX stst., mieŹ heta na Źwazie J.PiŹsudski wydajucy adozwu da abywateleŹ byŹoha WKŁ, i nawet bolszewiki byli zmuszani heta przyznaŹ, na paczatk realizujucy koncepcyju Lit-BieŹu, a potom stwaryŹszy Ź miezch ZSSR ahulny ekono-miczna-haspardarcy rejon z respublik baŹtyckich i Bielaruskaj SSR, choŹ heta zusim nie adpawiadaŹa ich etnicznej koncepcyi. Padajec sia, szto i sioŹnia supraca pomiŹ RB i LR idzie dziakujucy hetamu naturalnamu pamknieŹniu, niahledziaczy na rozny polityczny procesy, jakija toczac sia Ź abiedzwiuch krainach, a chutcej nasupierak im.

2007 r. staŹ najbolsz plonnym u planie heta-ha supracoŹnictwa, bo pa kolkaŹci oficjalnych spatkaŹniaŹ pa heta i pa toj bok miazy, pierawysiŹ chiba Źsie papiarednija ad momentu abwiaszczeŹnia niezaleŹnaŹci naszymi krainami. Padajema chronologiju padziej:

25 maja 2007 r. u Miednikach (Medininkai) adbyŹa sia sustrecza ministra zamieŹnych spraŹ LR P.Vaitekuna z ministram zamieŹnych spraŹ RB S.Martynawym.

21-22 czerwienia 2007 r. u Nawahradku adbyli sia sztohadowy polityczny konsultacyi pomiŹ Ministerstwami zamieŹnych spraŹ LitoŹskaj Respubliki i Respubliki BielaruŹ.

3-6 kastrycznika 2007 r. u Wilni adbyŹa sia wystawa bielaruskaj pramysŹowaŹci BielaruŹEXPO 2007, jaku adkryŹ premier-minister RB S.Sidorski. U czasie wystawy adbyli sia sustreczy premier-ministra z premier-ministram LR R.KirkŹam i starszyniom Sojmu LR W.Munteanam.

11 kastrycznika 2007 r. namieŹnik ministra MZS RB W.Waraniecki pryniaŹ udziel u WileŹskaj konferencyi pa biaŹpiecy Ź halinie energetyki "Adkazna energetyka - dla adkaznych patneraŹ". AdbyŹa sia sustrecza namieŹnika ministra z sarkratarom MZS LR L.TaŹat-KiaŹpszaj.

15 listapada 2007 r. u Druskienikach (Druskininkai) adbyŹa sia miŹnarodny forum "Durskieniki i Hrodna. Poszuk szlachoczy uza-jemawyhodnaha supracoŹnictwa", u jakim pryniaŹa udziel delegacyja MZS RB.

12 lutaha 2008 r. adbyŹa sia wizyta Ambasadora RB u LR U.DraŹyna Ź Źwianciany (Źwianciany) i ŹwianciaŹski pawiet LitoŹskaj Respubliki z metaj aznajamleŹnia z cieŹpŹelektroener-gejnymi fiŹnskaj firmy Fortum. U czasie wizyty adbyŹa sia sustrecza zy starszyniom ŹwianciaŹskaha samaŹradu W.Wigielam, byli abmierkawany pytaŹni aktywizacyi miŹregi-onalnaha supracoŹnictwa.

AdbyŹa sia taksama niatuzinkowa impreza, zorganizawana z doŹu, chocia i pry dapamozie dziarŹaŹnych organaŹ abiedzwiuch krain. Da 150-leŹcia wiadomaj wyprawy pa Wialli (Wilii / Neris) historyka, archeologa, etnografa - hrabia Konstantaha Tyszkiewiczza, grupa bielaruskich i litoŹskich krajaznaŹcaŹ u kolkaŹci kala 30 asobaŹ ciaham usiaho lipienia i paczatk ŹniŹnia 2007 r. prajsŹla szlacham Tyszkiewiczza. Ekspedycyja nazywaŹa sia "Wilija-Neris: 1857-2007".

A niadaŹna z nahody Dnia NiezaleŹnaŹci Litwy Ź MieŹnskaj Filharmonii adbyŹa sia koncert, zorganizawany LitoŹskaj Ambasadaj. Pierad koncertam wystupiŹ Jaho Ekscelencyja Ambasadar Edminas Bagdonas. U swajoj pramowie Pan Ambasadar pomiŹ inszym ŹwiedzziŹ:

"My nia prosta susiedzi. My szmat staleŹciaŹ Źyli Ź adnoj dziarŹawie, baranili adnu radzimu, budawali nasz ahulny dom - Wialikaje Kniastwa LitoŹskaje. Litwinami nazywali abywateleŹ naszaj ahulnaj Ajczyny. Zakony pisali i Bibliju czytali na starabielaruskaj mowie. SioŹnia pomiŹ nami dziarŹaŹny miezy. Ale Wilnia, Litwa aszczadna zachocuwaje koŹny kutoczek bielaruszczyzny jak swoj rodny. Za nasza szczyraje siabrouŹstwa i dobrasusiedztwa! Za naszu i waszu swabodu!"

Jakija Ź wysnowy moŹna zrabic z faktu takoj aktywizacyi adnosinaŹ. Najpiersz treba

adznaczyŹ toje, szto geograficznaje stano-wiszczza Źsio Ź paczynaje Ździejniczaci na abodwa baki. Geopolityczna racyja heta jak raz toje, szto pasprzyjaŹa Źzo raz pry stwareŹni Wialikaha Kniastwa. Pahrozy z uschodu i zachadu prymusili asobny plamiony Źluczyci sia Ź ŹcisŹy Źwiaz. Padobna sytuacyja naziraje sia i sioŹnia. LitoŹska Respublika chiba zanadta chutka integrujucy sia Ź zachodniu prastoru, aprocz pierawahaŹ sutyknaŹa sia i z wialikaj kolkaŹciu problemaŹ, jakija prymuszajuc jaje szukaci dadatkowy resursy. Takim niawykary-stanym pakul na poŹnicu resursam ŹjaŹlajuc sia dla jaje stasunki z najbliŹszym susiedam - Respublikaj BielaruŹ. U wyniku, kab nia byci asudŹanymi Europaj, litoŹskija dastojniki wynajszli chitru farmuloŹku - "pragmatycznaje supracoŹnictwa". PierakŹadajucy na prostu mowu - supracoŹnictwa wa Źsich ŹyŹciowa waŹnych dla Litwy aspektach.

Z boku Respubliki BielaruŹ addaŹna baczyŹc sia ŹadaŹnie praŹamaci zachodniu blokadu. Blokadu, jaku kraina czastkowa zbudawaŹa sama, ale jaka czastkowa wynikaje z peŹnaj organicznaj niesumiaszczalnaŹci suczasnaj bielaruskaj elity z suczasnaj elitaj eurapejskaj. Nia maju na Źwazie, szto heta absolutna kiepska, bo nia Źsio adno tolki dobrze pŹywie da nas sioŹnia z Europy, tym nia mieniej szmat kali hety stasunki psawali sia dadatkowa pa zwyczynaj nabytaj za doŹhija hady ZSSRu sŹawiaŹska-turaŹnskaj bezadkaznaŹci, nieachajnaŹci i h.d. Ale zaraz hetaj pseudaelicie chiba nie da ŹartaŹ, treba wykarystociwaci usie resursy, szto majuŹc sia Ź rasparadŹeŹni. Czamu b nie paczaci tady zbliŹeŹnie kali nie z zachadam, to chocia b z poŹnaczczy?

Pa dobrej woli, ci z wonkawaha prymusu, prastora Wialikaha Kniastwa iznoŹ nabywaje realny ksztalt. Zaraz my znachodzim sia tolki Ź paczatk hetaj tendencyi, ale z historycznaha i geopolitycznaha punktu hledŹaŹnia jana ŹjaŹlaje sia dla nas sŹusznaj i adzina maŹliwaj.

Litwin z poŹdnia

DZIKAJE PALAWAŃNIE Źładzimiera Karatkiewicza

Cikawaje razwaźańnie znajszo sia na żywym dyjaryjuszu <http://tulaha.livejournal.com>. Pan Tulaha razwaźaje nad znanaj knihaj, adnaho z „apostałaŹ” biełaruskaj idei sowieckaha czasu, Źładzimiera Karatkiewicza „Dzikaje palawańnie karala Stacha”.

Uknizie Karatkiewicza Źzbrojony końnik - heta zło. Koliszni abaronca pieraŹtwarzyŹ sia Ź fantomnu paczwaru, jaka Ź chaŹrusie z inszymi, pieraśleduje i zabiwaje ludziej. Jakija tajemniczy i niepradkaszalny mutacyi da hetaha prywiali? “U toj czas jakraz padychodziŹ da kanca doŹhi i baluczy proces wymirańnia naszaj szlachty, - sprabuje daci adkaz Karatkiewicz - Heta było pamirańnie bajbakoŹ, jakija zanuryli sia Ź swaje nory, pamirańnie zabrakoŹ, prodki jakich byli admieczany Ź Haradzielskim prywilei, a sami jany, choć i żyli Ź bahatych, napaŹrazburanych pałacach, nasili leź nie każuchi, choć honar ich byŹ niazmierny. Heta było adziczańnie bez praświatleńnia: brydkija, czasam krywawy Źczynki, pryczynu jakich moźna było szukaci tolki na dnie ich, blizka abo zanadta daloka adzin ad adna-

ho pasadzanych waczej, waczej wyludkaŹ, degenerataŹ.”

Wyczwarzny kolery, groteska, nieprzyjaznaś da szlachty... I sprawa nia tolki Ź gotycznym Źanry, dla jakoha “degeneractwa”, praklony i “wyradzeńnie” - abawiazkowy asortyment. Czamu piśmieńnik uchwaliŹ szlachcica Zahorskaha, jaki zmahaŹ sia za wyzwaleńnie sialan u “Kałasach pad siarpom twaim” - i Źorstka abyszoŹ sia z herojami “Dzikaha palawańnia”? I chiba Edward Woyniłowicz, Magdalena RadziwiŹ, Roman Skirmunt, jakija żyli Źzo Ź XX stulećci - nia jest biełarуска szlachta? Hodna swaich prodkaŹ? NiaŹzo Karatkiewicz nia wiedaŹ hetaha? WiedaŹ. Ale piśmieńnik byŹ natchnionym prapawiednikam adradzeńskaj idei, jaka patrabawała zusim inszaha adkazu - i inszych siuzetaŹ.

Dziejańnie Ź apowiesci niewypadkowa prypadaje na 80-y hady XIX stulećcia. Mienawita Ź hety czas paczaŹ sia razbor duchoŹnaj spadczyny Reczypaspalitaj. Ukraina pryhladała sia da kazactwa, Litwa ciahnuła sia da pahanstwa i karaloŹ, Polszcza abirała szlachectwa, a Biełaruś, jak wiaskowa idyjotka, z radaściu nakinuła sia na kaŹtun, łapci i hniŹ chatku. Kali polskaje hramadstwa na czale z Henrykam Sieńkiewiczam szukała Ź minuŹaj wielicy natchnieńnie i Źzory dla pierajmańnia, to biełarуска szlachta, zaczarawana niebiaśpiecznymi Źtopijami przyszłaha, pnuła sia Ź hurtki narodnikaŹ i marksistaŹ i, jak personaź apowieści Świeciłowicz - maryła wypuścić z uŹasných żyłaŹ resztki szlacheckaj krywi. Heta byŹ fatalny wybar - i szlach u nikudy.

NieŹzabawie szlachcic Bahuszewicz prykinieć sia Maciejem Buraczkom, “dur-

nym muzykom, jak warona”, a szlachcic Łucewicz - Janka Kupała - abwieści siabie hałodnym i “ciomnym” “panam sachi i kasy”. U KupałaŹskaj “BandaroŹnie” jest scena pahoni, kali niaszczasnu heroiniu pieraśleduŹ uzbroyony wierszniki złoħa pana. (Sam Kupała, darczy, taksama byŹ panam, tolki zbiadnieŹ!) “Nalacieła, adszukała dzika pahonia, - pałochaje piaśniar. - Noczka ciomna hladzieła dy ciamniejsza stała, adna zorka mihacieła - i ta prapała.” I mienawita taka zorka budzie zichcieć nad dzikim palawańniem “muzyckaha” karala Stacha, “samotnaja, wostraja, jak ihołka”.

I nawet u miaszczahańskaha Maksyma Bahdanowicza, jaki nia mieŹ staŹaj zwyczki paciraci cybulaju woczy, kab wyci nad zabracczaj dolaju, huczać niebiaśpieczny noty. U jahonaj kanonicznaj “Pahoni” (jaku nawet prapanoŹwali na dziarżaŹny hymn!) jest schadnieła niedahaworanasć, zlakana i wuściszna zatrzymka. “Bijcie Ź serca ich - bijcie miaczami! Nie dawajcie czuźyncami być! - zaklikaje paet wiersznikaŹ-msciŹcaŹ. I zachlipwaje sia, zwiartajucy sia da Ajczyny. - Ty prabacz. Ty prymi swajho syna”... Prabaczyci - za szto? Za zdradu?...

Szlachta zdradziła “Pahoni”. Jana nia zdolna wybawić “zabrany kraj” ad niaprawilnaj - okupacyjnaj - uŹady. Ale jest narod, chawalnik praŹdy i zababonaŹ - i jest inteligent (poczastu koliszni szlachcic), jaki prawilna praczytwaje staraźytny legendy i mity i damahaje sia wyzwaleńnia. Na hetym schemacie trzymaje sia Źsio biełaruskaje Adradzeńnie. I jahony kanoniczny siuzety, pierszy Ź jakich - apowieści Źładzimira Karatkiewicza...”